

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF LAND LEASE RELATIONS AGRICULTURAL ENTERPRISES

L. V. Bohach

Abstract. *In the article the author analyzes the development of land lease relations in agricultural enterprises, as well as organizational and economic characteristics and priorities of functioning of agrarian formations on the basis of lease of agricultural land. The advantages, shortcomings, reasons and factors which influenced the development of land lease relations. The structural changes in forms of land ownership. Defined theoretical and methodological bases and practical recommendations concerning the formation and regulation of land lease relations in agricultural enterprises. The essence of the concept of "land rent". Researched trends and opportunities to further improve the land rent relations in the context of globalization. It should be noted that lease land relations can give the desired effect under the following conditions: the state, financial, legal and organizational support; social justice; the confidence of the farmer in the stability of the national policy and legislative framework.*

Keywords: *land rent, share, agrarian formations, land leases, rents*

УДК 339.97:633.1

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

П. П. БОГАЧИК, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

e-mail: PAVLO7412@ukr.net

Анотація. *Подано результати аналізу фактичних та прогнозних показників світового ринку зернових культур, а також запропоновано автором основні етапи формування конкурентних стратегій сільськогосподарських підприємств у збутовій діяльності на даному ринку для отримання додаткового економічного ефекту.*

Ключові слова: *конкурентні стратегії, сільськогосподарські підприємства, збутова діяльність, експорт, споживання, виробництво, торгівельний баланс*

Актуальність. Реалізація зернових культур є пріоритетним напрямом експорту нашої країни, яка входить у трійку лідерів-експортерів зернових у світі, що забезпечує 15,9 % вітчизняного експорту. Найбільшу питому вагу займає реалізація пшениці – 5,9 % та кукурудзи – 7,9 % [1]. У даних умовах для випередження конкурентів у торгівельній боротьбі та

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор О. О. Школьній

отримання конкурентних переваг перед сільськогосподарськими підприємствами, що спеціалізуються на зерновому напрямі, пріоритетним завданням є прогнозування ринкової кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Свої погляди щодо оцінки та формування конкурентних стратегій у збутовій діяльності висловлювали ряд вітчизняних та зарубіжних вчених: М. Портер (M. Porter) [2], Р. Аллен, М. Хелмс (R. Allen, M. Helms) [3], Д. Ассенз (D. Assen's) [4], П. Саблук [5] та ін.

Мета дослідження – аналіз фактичних параметрів ринку зернових та прогнозних показників для формування конкурентної стратегії під час реалізації зернових культур для випередження конкурентів та отримання ринкових переваг.

Матеріали і методи дослідження. Під час дослідження було використано ряд методів: розрахунковий та порівняльний – при проведенні розрахунків на основі даних ФАО для здійснення глибокого аналізу автором та порівняння показників різних країн, аналіз та синтез – при дослідженні кон'юнктури на ринках зернових культур, економетричні методи – при прогнозуванні параметрів ринку.

Результати дослідження та їх обговорення. В умовах зростання світового попиту на продукти харчування та підвищення виробництва основними країнами-експортерами, завдяки збільшенню врожайності сільськогосподарських культур, важливим завданням для українських агровиробників є збереження й збільшення ринкової частки у світі та утримування високої ринкової ціни для забезпечення достатнього рівня прибутковості. Для цього агропідприємствам потрібно здійснювати глибокий аналіз міжнародної ринкової ситуації, що дасть змогу виявити сприятливі можливості та існуючі загрози для сільськогосподарських підприємств. Саме тому, формування конкурентної стратегії може бути ефективним на основі аналізу світових, внутрішніх і регіональних ринків продукції.

1. Фактичні показники кон'юнктури світового ринку пшениці у 2006/17 маркетинговому році [6]

Маркетинговий рік	Виробництво, млн т	Споживання, млн т	Експорт, млн т	Перехідні запаси, млн т	Співвідношення перехідних запасів до споживання, %	Індекс цін [7]	Середня світова експортна ціна пшениці, дол. США/т [7]
2006/07	600,9	623,6	113,8	157,8	25,2	100,3	195,16
2007/08	611,6	619,5	113,6	148,2	22,7	137,3	223,04
2008/09	681,3	644,6	140,1	176,8	26,5	47,6	348,55
2009/10	684,7	654,8	130,7	206,5	30,6	120,8	253,41
2010/11	652,1	662,1	129,0	197,9	28,5	101,1	157,67
2011/12	697,4	694,2	148,3	195,2	28,6	118,2	326,43
2012/13	655,1	683,4	143,0	171,9	24,8	84,6	276,19
2013/14	711,5	693,0	156,5	183,4	25,8	104,8	313,52
2014/15	730,5	710,9	155,9	203,2	28,2	90,9	261,59
2015/16	734,1	720,3	157,3	212,1	29,2	63,9	199,82
2016/17	732,1	726,3	158,5	216,9	29,2	107,5	156,65

Розглянемо фактичні показники кон'юнктури світового ринку пшениці у 2006/17 маркетинговому році (табл. 1).

На основі аналізу даних табл. 1 слід зазначити, що в середньому фактичний обсяг виробництва пшениці за 2006/17 МР зростав на 2,1 %, а споживання на 2,0 %, що знизило ціновий тиск на ринку та призвело до зменшення експортної ціни. Однак, скорочення перехідних запасів останніми роками в країнах-експортерах буде позитивно впливати на підвищення ринкової ціни на пшеницю.

Розглянемо прогнозовані показники на світовому ринку пшениці у 2017–2024 роках (табл. 2).

2. Прогнозовані показники на світовому ринку пшениці у 2017–2024 роках [6]

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виробництво, млн т	733,2	739,8	747,3	753,9	760,1	767,7	775,6	783,6
Імпорт, млн т	155,0	158,3	161,2	163,3	165,6	167,8	170,0	172,4
Споживання, млн. т	733,4	740,4	746,7	752,2	759,9	766,5	773,7	781,4
Перехідні запаси, млн т	196,4	195,8	196,4	198,1	198,3	199,5	201,4	203,5
Експорт, млн т	155,0	158,3	161,2	163,3	165,6	167,8	170,0	172,4
Торговий баланс, млн т	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Використання для годівлі тварин, млн т	141,1	143,1	146,1	148,3	150,5	152,7	155,1	157,9
Використання для харчових потреб, млн т	503,5	508,6	513,4	518,1	523,3	528,2	532,8	537,9
Використання для виробництва біопалива, млн т	9,8	10,4	10,4	10,1	9,9	9,5	9,2	9,2
Використання на інші потреби, млн т	79,1	78,3	76,8	75,7	76,2	76,2	76,7	76,4
Залишки, тис т	3,29	3,31	3,34	3,37	3,40	3,43	3,46	3,50
Світова ціна, дол. США/т	211,66	210,77	213,08	216,61	224,04	229,03	233,18	235,47
Прогнозна ціна українського експорту, дол. США/т*	158,25	157,59	159,32	161,96	167,51	171,24	174,34	176,06
Споживання на душу населення, кг/рік	67,02	66,98	66,9	66,82	66,81	66,78	66,72	66,74

*Дані спрогнозовані автором.

Згідно з даними табл. 2, виробництво пшениці у світі в прогнозованому періоді зростатиме в середньому на 0,9 % щорічно, як і споживання, що дасть змогу утримувати відносно стабільні ціни на дану продукцію та уникати її дефіциту. Стабільне виробництво пшениці сприятиме зниженню середньої

ціни на продукцію, порівняно з 2012–2014 роками. У свою чергу, слід зауважити, що стабільно нижчі ціни можуть бути забезпечені завдяки зростанню перехідних залишків продукції та поліпшення прогнозованих показників торгівельного балансу, що дасть змогу стабілізувати ціну. У середньому 19,7 % від загального виробництва пшениці у світі використовуватиметься для годівлі тварин, на харчові потреби – 68,7 % та для виробництва біопалива – 1,3 %.

Другою за важливістю зерновою культурою є кукурудза, яка дає Україні змогу отримувати понад половину експортних надходжень серед зернових культур. Саме тому, ситуація на ринках даної культури є важливим індикатором для українських агропідприємств. Розглянемо прогнозовані показники на світовому ринку кукурудзи у 2017–2024 роках (табл. 3).

3. Прогнозовані показники на світовому ринку кукурудзи у 2017–2024 роках [6]

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виробництво, млн т	1041,3	1048,5	1059,8	1075,1	1090,0	1103,4	1117,1	1132,3
Імпорт, млн т	127,9	129,1	130,2	131,0	133,1	134,7	137,4	139,8
Споживання, млн т	1038,6	1060,1	1062,8	1073,7	1087,2	1102,6	1114,7	1130,6
Перехідні запаси, млн т	206,9	195,2	192,2	193,6	196,4	197,2	199,6	201,3
Експорт, млн т	127,9	129,1	130,2	131,0	133,1	134,7	137,4	139,8
Торговий баланс, млн т	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Використання для годівлі тварин, млн т	599,2	614,8	616,1	622,1	635,8	649,2	660,3	671,7
Використання для харчових потреб, млн т	138,3	140,8	143,2	145,8	148,4	150,9	153,6	156,2
Використання для виробництва біопалива, млн т	161,4	160,9	159,6	159,4	157,1	156,3	155,2	156,6
Використання на інші потреби, млн т	93,3	96,0	95,4	97,2	96,7	96,1	95,4	95,4
Залишки, тис т	5,70	5,75	5,81	5,88	5,94	6,00	6,07	6,13
Світова ціна, дол. США/т	163,03	162,95	165,95	169,98	175,88	181,19	182,15	183,88
Прогнозна ціна українського експорту, дол. США/т*	162,51	162,43	165,42	169,44	175,32	180,61	181,57	183,30
Споживання на душу населення, кг/рік	18,41	18,55	18,66	18,81	18,94	19,08	19,23	19,38

*Дані спрогнозовані автором.

На основі аналізу табл. 3 слід відзначити, що виробництво кукурудзи в середньому, за прогнозами ФАО, у світі зростатиме на 1,5 % за рахунок підвищення врожайності даної культури, однак це не дасть змоги повністю забезпечити потреби споживання у 2018–2019 роках, що призведе до зростання ціни на продукцію. Висока ціна на кукурудзу формується переважно за рахунок зростаючого попиту на корми (58,4 %) та сировину для біопалива (14,7 %). У середньому у прогнозованому періоді щороку близько 158,3 млн т кукурудзи перероблятиметься на біоетанол. За прогнозами автора, щороку середня ціна українського експорту кукурудзи зростатиме на 1,7 %.

Наступним важливим напрямом є виробництво та експорт фуражних зернових, що збалансовують зростаючий попит на корми та сировину для виробництва біопалива. Розглянемо фактичні показники кон'юнктури світового ринку фуражних зернових у 2006/17 МР (табл. 4).

4. Фактичні показники кон'юнктури світового ринку фуражних зернових у 2006/17 маркетинговому році [6]

Маркетинговий рік	Виробництво, млн т	Постачання (виробництво+перехідні запаси), млн т	Споживання, млн т	Експорт, млн т	Перехідні запаси, млн т	Співвідношення перехідних запасів до споживання, %	Співвідношення експортних запасів до використання (внутрішнє споживання+експорт), %
2006/07	985,8	1184,2	1012,1	112,4	178,8	16,5	12,7
2007/08	1077,5	1256,2	1070,8	129,2	189,5	17,0	13,1
2008/09	1143,0	1332,5	1095,4	116,2	224,7	19,9	16,5
2009/10	1121,2	1346,0	1115,6	116,8	230,0	19,6	16,3
2010/11	1130,2	1360,1	1153,2	123,9	202,1	17,4	11,2
2011/12	1162,7	1364,8	1155,6	134,5	207,3	17,8	10,9
2012/13	1149,6	1356,9	1165,5	135,1	195,3	15,6	8,1
2013/14	1312,9	1508,3	1253,1	159,8	235,1	18,1	10,4
2014/15	1338,1	1573,2	1301,1	176,6	268,7	20,6	12,6
2015/16	1303,8	1572,5	1307,5	179,6	263,1	19,8	11,3
2016/17	1316,4	1579,4	1326,0	171,5	253,5	18,5	12,1

За даними табл. 4, зростання виробництва фуражних культур відбувається вищими темпами, ніж збільшення виробництва пшениці (основної продовольчої культури), що є індикатором зростання галузі тваринництва у світі та збільшення виробництва біопалива. Зокрема, збільшення перехідних запасів даної продукції впродовж останніх двох років призвело до зменшення ринкової ціни на фуражні зернові. Однак, у майбутньому прогнозується їх збільшення повільнішими темпами, ніж зростання споживання, що дасть змогу підвищувати ринкові ціни на дану продукцію. На основі фактичних показників кон'юнктури ринку фуражних

зернових проведемо аналіз прогнозованих показників (ФАО) серед країн OCED у 2017–2024 роках (табл. 5).

На основі аналізу даних табл. 5, виробництво фуражних зернових зростатиме щорічно на 0,6 %, значною мірою, за рахунок підвищення врожайності в середньому на 0,8 %, за умови, що площа посіву зменшиться з 40245,3 тис. га у 2017 р. до 39536,7 тис. га у 2024 р. Найвищий рівень урожайності планується у 2024 р., коли даний показник становитиме 38,8 ц/га. Зокрема, у прогнозованому періоді в середньому 64,1 % від загального обсягу виробництва даної продукції використовуватиметься для годівлі тварин, на харчові потреби – 5,5 %, витрати на виробництво біопалива становитимуть 1,9 %, інші потреби – 16,5 %. Експорт фуражних зернових в середньому зростатиме на рівні 2,6 %, що дасть змогу підвищувати ціну на дану продукцію. Також підвищення ціни може бути забезпечене за рахунок зниження рівня перехідних запасів, у середньому на 2,2 %.

5. Прогнозовані показники на ринку фуражних зернових серед країн OCED у 2017–2024 роках [6]

	Роки							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Виробництво, млн т	147,9	147,3	148,0	149,1	150,0	151,2	152,4	153,4
Імпорт, млн т	9,2	9,1	8,8	8,7	8,8	9,1	9,2	9,5
Споживання, млн т	131,7	131,9	131,8	131,8	132,1	132,1	132,2	132,2
Перехідні запаси, млн т	32,4	31,2	30,1	29,2	28,4	28,0	27,7	27,7
Експорт, млн т	25,8	25,7	26,2	27,0	27,5	28,6	29,7	30,8
Торговий баланс, млн т	16,6	16,6	17,4	18,2	18,7	19,6	20,4	21,3
Використання для годівлі тварин, млн т	94,1	94,3	95,0	96,3	96,7	97,2	97,5	97,6
Використання для харчових потреб, млн т	8,2	8,2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
Використання для виробництва біопалива, млн т	3,2	3,2	3,3	3,1	2,8	2,5	2,3	2,3
Використання на інші потреби, млн т	26,2	26,1	25,2	24,1	24,3	24,1	24,1	24,0
Залишки, млн т	3,67	3,69	3,72	3,75	3,78	3,82	3,85	3,88
Споживання на душу населення, кг/рік	6,22	6,19	6,16	6,15	6,13	6,12	6,10	6,08

Україна є одним із провідних експортерів зернових культур на світовий ринок, що може забезпечити українським сільськогосподарським підприємствам високі конкурентні переваги та отримання вищих прибутків. Для цього вітчизняним підприємствам слід більш активно використовувати стратегію диверсифікації, що дасть змогу зменшити рівень економічних ризиків та підвищити дохід. Проаналізуємо ринкові позиції найбільших

підприємств-експортерів пшениці та кукурудзи в Україні у 2013–2016 МР (табл. 6).

6. Ранги ринкових позицій найбільших українських підприємств-експортерів пшениці та кукурудзи у 2013-2016 маркетингових роках*

Підприємство	2013/14 МР		2014/15 МР		2015/16 МР	
	пше-ниця	куку-рудза	пше-ниця	куку-рудза	пше-ниця	куку-рудза
ТОВ СП "Нібулон"	1	2	1	2	1	4
ЗАТ "АТ Каргілл"	3	-	2	-	3	-
ТОВ "Гранум Інвест"	-	-	-	5	-	5
ТОВ "Луї Дрейфус Комодитиз Україна Лтд."	2	5	3	-	-	-
ТОВ "Кернел-Трейд"	5	1	4	4	4	1
Vtormetexport	-	-	-	-	5	-
ПП "Гленкор Грейн Україна"	-	-	5	-	-	-
Ukrlandfarming	-	4	-	-	-	3
ТОВ "Нобл Ресорсиз Україна"	-	-	-	3	-	-
ПАТ "ДПЗКУ"	4	3	-	1	2	2

*За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Етапи формування конкурентної стратегії підприємств АПК при реалізації зернових

За даними Мінагрополітики, підприємства АПК України відвантажили 39,415 млн т зерна у 2015/16 МР, що на 13,0 % вище, порівняно з попереднім періодом. За даними міністерства, на топ-10 підприємств-зернотрейдерів припадає 41,5 % від усіх експортних поставок зернових культур [9]. Для підвищення економічної ролі вітчизняних підприємств-експортерів зернових культур автор запропонував етапи формування конкурентної стратегії при реалізації зернових культур (див. рисунок).

У сучасних умовах ведення аграрного бізнесу вітчизняні сільськогосподарські підприємства повинні мати єдину інтегровану політику щодо експорту зернових та продуктів їх переробки, що дасть змогу отримувати вищий рівень цін на вітчизняному і міжнародному ринках та прибутків. Також це дасть змогу сформувати потужний механізм захисту національного зернового виробництва та зернотрейдерства, а також спільно впливати на світову ціну, використовуючи стратегію диверсифікації.

Висновки і перспективи. Виробництво та експорт зернових є пріоритетним напрямом аграрного сектору України, зважаючи на те, що даний напрям сільського господарства забезпечує надходження кожного шостого експортного долара США. Наша країна має стійкі позиції на даних ринках, що може сприяти отриманню додаткових конкурентних переваг у майбутньому. Зокрема, сильним інструментом впливу на світові ціни на зернові є диверсифікація напрямів діяльності, що може сприяти отриманню доданої вартості, додаткових робочих місць та податкових надходжень, а також забезпечити збалансування цін на дану продукцію у різні періоди маркетингового року. Особливу увагу також слід приділяти формуванню перехідних запасів, за допомогою яких сільськогосподарські підприємства можуть впливати на ціну на зернові та отримувати вищий рівень доходу.

Надалі необхідно здійснити дослідження тенденцій зміни ціни при зменшенні та збільшенні експортних поставок зернових українського виробництва на світові ринки та розміру додаткового економічного ефекту для виробників та експортерів.

Список літератури

- 1 . Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 2 . Porter M. Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors / Michael E. Porter. – New York : The Free Press, 1998. – 397 с.
- 3 . Allen R. Linking Strategic Practices and Organizational Performance to Porter's Generic Strategies / R. Allen, M. Helms // Business Process Management. – 2006. – № 12. – С. 433–454. – Режим доступу : <http://dx.doi.org/10.1108/14637150610678069>
- 4 . Assen's D. Hybrid strategy: Sustainable competitive advantage. [Електронний ресурс] / D. Assen's. – 2010. – Режим доступу : <http://www.daanassen.com/hybrid-strategy-sustainable-competitive-advantage>
5. Саблук П. Т. Основні напрями розвитку високоефективного агропромислового виробництва в Україні / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. – № 7. – С. 3–13.
6. Food and Agriculture Organization of the United Nations [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.fao.org/home/en>

7. Index Mundi [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=wheat&months=300>

8. Investing.com [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://ru.investing.com/indices/reuters-jefferies-crb-wheat>

9. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>

References

1. State Statistics Committee of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Porter, M. (1998). Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors [Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors], The Free Press, New York, USA, 397.
3. Allen, R., Helms, M. (2006). "Linking Strategic Practices and Organizational Performance to Porter's Generic Strategies", Business Process Management, 12 (4), 433–454. Available at: <http://dx.doi.org/10.1108/14637150610678069>.
4. Assen's, D. (2010). Hybrid strategy: Sustainable competitive advantage. [Hybrid strategy: Sustainable competitive advantage]. Available at: <http://www.daanassen.com/hybrid-strategy-sustainable-competitive-advantage>.
5. Sabluk, P. T. (2002). "The main directions of development of highly efficient agricultural production in Ukraine", Ekonomika APK, 7, 3–13.
6. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Available at: <http://www.fao.org/home/en>.
7. Index Mundi. Available at: <http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=wheat&months=300>.
8. Investing.com. Available at: <http://ru.investing.com/indices/reuters-jefferies-crb-wheat>.
9. Ministry of Agricultural Policy and Food of Ukraine. Available at: <http://minagro.gov.ua>.

ФОРМИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТНЫХ СТРАТЕГИЙ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР

П. П. Богачик

***Аннотация.** Производство и экспорт зерновых являются ключевыми направлениями аграрного сектора экономики Украины (после подсолнечного масла). Наша страна имеет очень сильную позицию на данных рынках. Именно поэтому, сельхозпредприятиям нужно активно использовать это конкурентное преимущество для повышения цены на свою продукцию и получения добавочной стоимости.*

Целью исследования является формирование конкурентной стратегии при реализации зерновых культур сельскохозяйственными предприятиями для опережения конкурентов, а также получения рыночных преимуществ. Основным заданием является анализ фактических и прогнозных показателей международных рынков зерновых для формирования конкурентной стратегии сельскохозяйственных предприятий в сбытовой деятельности.

При проведении исследования был использован ряд методов: расчетный и сравнительный – при проведении расчетов на основе

данных ФАО для осуществления анализа и сравнения показателей разных стран, анализ и синтез – при исследовании конъюнктуры на рынках зерновых культур, эконометрические методы – в процессе прогнозирования параметров рынка зерновых.

В результате исследования был выявлен ряд механизмов влияния украинских сельскохозяйственных предприятий на конъюнктуру мирового рынка и формирования цены на зерновые культуры. В следующем исследовании планируется спрогнозировать изменения цены в условиях снижения и увеличения экспорта и запасов продукции.

Ключевые слова: конкурентные стратегии, сельскохозяйственные предприятия, сбытовая деятельность, экспорт, потребление, производство, торговый баланс

FORMATION OF COMPETITIVE STRATEGIES IN SALES CEREAL CROPS

P. P. Bohachyk

Abstract. *After the sunflower oil is one of the key areas of the agricultural sector economy of Ukraine is production and export of cereal crops. Our country has a very strong position in this market. That is why, agricultural enterprises need to actively use this competitive advantage to raise the prices for their products, producing added value.*

The objective of the research is to create a competitive strategy of agricultural enterprises in sales cereal crops for outstripping competitors and getting market advantages. The main task is to analyze the real and forecast economic figures of international markets to formation of competitive strategy of agricultural enterprises of sales activity.

In the research process the following methods were used: calculation and comparative methods – to calculate the economic indicators on the basis of statistics of FAO for in-depth analysis of the author and to compare the economic figures of different countries, analysis and synthesis – to study the situation on the cereals markets, econometric methods – to forecasting the market characteristics.

The result of the research was identified a variety of mechanisms to influence of Ukrainian agricultural enterprises to the world market conditions and pricing of the cereal crops. In the future research will be scheduled to forecast price changes under the conditions of the reduction and the increase exports and ending stocks.

Keywords: *competitive strategies, agricultural enterprises, marketing activity, exports, consumption, production, trade balance*